

**Aleksandar
Puškin**

**KAPETANOVA
KĆI
•
PIKOVA
DAMA**

Preveo s ruskog
Božidar Kovačević

Laguna

Naslov originala

А. С. ПУШКИН

КАПИТАНСКАЯ ДОЧКА / ПИКОВАЯ ДАМА

Translation copyright © srpskog izdanja 2025, LAGUNA



Izdavačka kuća LAGUNA DOO BEOGRAD iz Beograda, ulica Kralja Petra 45/VI, poziva nosioca odnosno nosioce autorskih prava (autori ili druga lica koja su u skladu sa zakonom stekla autorska prava) na prevod knjige *Kapetanova kći • Pikova dama* autora Aleksandra Puškina da se jave našoj izdavačkoj kući u cilju dogovora u vezi sa regulisanjem svih autorskih prava i obaveza putem imejla redakcija@laguna.rs

Sadržaj

KAPETANOVA KĆI.	7
Glava prva – Gardijski narednik.	9
Glava druga – Vođa.	19
Glava treća – Tvrđava	30
Glava četvrta – Dvoboj	38
Glava peta – Ljubav.	49
Glava šesta – Pugačovljeva buna	59
Glava sedma – Napad na tvrđavu	71
Glava osma – Nezvani gost.	80
Glava deveta – Rastanak	90
Glava deseta – Opsada grada	96
Glava jedanaesta – Buntovničko naselje . .	105
Glava dvanaesta – Sirotica	118
Glava trinaesta – Tamnica	126
Glava četrnaesta – Sud	134

PIKOVA DAMA 147

Rečnik malo poznatih reči. 185

O autoru 187

KAPETANOVA KČI

Čuvaj obraz odmalena.

Narodna poslovica

GLAVA PRVA

GARDIJSKI NAREDNIK

*Kapetan u gardi on bi sutra bio.
– Nije potrebno: u trupi nek se pouči.
Sjajno rečeno: nek se malo pomuči...
A ko mu ono otac beše?*

Knjažnin

Otac moj Andreja Petrovič Grinjav služio je u mladosti kod grofa Miniha i izišao iz vojske kao major prve klase 17.. godine. Otada je živio u svome simbirskome selu, gde se i oženio devojkom Avdotjom Vasiljevnom J., kćerkom tamošnjega siromašnog plemića. Bilo nas je devetoro dece. Sva su moja braća i sestre poumirali još dok su bili mali. Ja sam bio zapisan kao narednik semjonovskoga puka milošću gardijskog majora kneza B., našega bliskog srodnika. Vodio sam se kao da sam na odsustvu dok ne završim nauke. U ono vreme mi se nismo obrazovali na današnji način. Od pete me godine predadoše konjušaru Saveljiču, koga su zbog trezvena ponašanja unapredili za

moga vaspitača. Pod njegovim nadzorom ja sam se naučio u dvanaestoj godini ruskim slovima i mogao sam sasvim zrelo da sudim o osobinama lovačkog hrta. U to doba otac mi najmi Francuza, mesje Boprea, koga je poručio iz Moskve, sa godišnjim trebovanjem vina i finog ulja. Njegov je dolazak jako ozlovoljio Saveljiča.

– Hvala Bogu – gundao je on za sebe – dete je, čini mi se, i umiveno, i očešljano, i sito. Čemu se traći bez potrebe novac i uzima u najam mesje kao da nema dovoljno naših ljudi!

Bopre je u svojoj otadžbini bio berberin, a zatim u Pruskoj vojnik, pa je onda došao u Rusiju *pour être outchitel*,* ne poimajući sasvim smisao ove reči. Bio je dobričina, ali vetropir i velika propalica. Glavna mu je slabost bila strast prema lepom polu, te bi često zbog svojih udvaranja dobijao batine, od kojih bi stenjao po čitave dane i noći. Sem toga, nije bio, kako je sam kazivao, ni *neprijatelj čaši*, tj. govoreći ruski, voleo je da gucne. Ali kako se u nas vino iznosilo jedino za ručak, i to samo po čašica, pri čemu bi učitelja obično mimoilazili, moj ti se Bopre vrlo brzo naviknu na rusku rakiju – pelenjaču, pa ju je čak počeo ceniti više nego vina svoje otadžbine, kao piće bez premca i mnogo korisnije za želudac. Mi smo se odmah sprijateljili i mada se po ugovoru obavezao da me uči *francuskom, nemačkom i svima naukama*, on je više voleo da ubrzo nauči od mene natucati ruski, a zatim smo obojica gledali svoja posla. Živeli smo kao jedna duša. Zgodnijeg mentora ne bih sebi mogao poželeti. Ali uskoro nas sudbina rastavi, evo zbog čega:

* Franc.: da bude učitelj. (Prim. prev.)

Debela, boginjjava devojka pralja Palaška i hroma govedarka Akuljka nekako se dogovore te u isti mah padnu mojoj majci pred noge. Optuživale su se zbog grešne slabosti i kroz plač se tužile na mesjea koji ih je neiskusne prevario. Majka nije volela da se s tim šali i potužila se ocu. Njihovo je raspravljanje bilo kratko. Odmah je pozvao onoga gada Francuza. Javiše mu da mi mesje drži čas. Otac uđe u moju sobu. U taj čas Bopre je spavao na postelji snom pravednika. Ja sam bio zanet poslom. Valja znati da je za mene iz Moskve bila naručena zemljopisna karta. Visila je na zidu i nikad nije upotrebljavana, te me je odavno dovodila u iskušenje širinom i jačinom hartije. Odlučio sam da načinim od nje zmaja i, koristeći se Bopreovim snom, latih se posla. Otac uđe baš kad sam hteo da namestim rep od like na Rt dobre nade. Kad vide kako se vežbam u zemljopisu, otac me povuče za uho, zatim priskoči Bopreu, probudi ga bez ikakva obzira i poče ga žestoko grditi. Zbunjen, Bopre poumi da ustane, ali nije mogao: nesrećni Francuz bio je mrtav pijan. Za tolike nevolje bio je samo jedan lek. Otac ga ščepa za vrat i odiže s kreveta, izgura na vrata i još istoga dana najuri iz kuće, čemu se Saveljič neopisano radovao. Time se i završi moje obrazovanje.

Živeo sam kao derište hvatajući golubove i preskačući „jarca“ sa decom naših slugu. Tako mi minu šesnaesta godina. Tada mi se promeni sudbina.

Jednom, u jesen, majka je spravljala u gostinskoj sobi slatko od meda, a ja, oblizujući se, gledao penu kako vri. Otac je kraj prozora čitao *Dvorski kalendar*, koji je svake godine primao. Ova je knjiga na njega uvek jako uticala, svakad ju je čitao s osobitim zanimanjem i ovo

mu je čitanje uvek silno raspaljivalo žuč. Majka je znala napamet sve njegove navike i običaje, pa se svagda trudila da što dalje zaturi knjigu, te mu *Dvorski kalendar* ne bi dolazio pred oči mesecima. Ali zato kada bi ga slučajno našao, ne bi ga satima puštao iz ruku. Otac je, dakle, čitao *Dvorski kalendar*, pokatkad slegao ramenima i ponavljao u po glasa:

– General-lajtnant!... A kod mene u četi bio narednik!... Oba ruska ordena, kavaljer? A nedavno smo?...

Najzad otac zavitla kalendar na divan i utonu u misli, što nije slutilo na dobro.

Odjednom, on se okrete majci:

– Avdotja Vasiljevna, koliko ono beše godina Petruši?

– Pa, eto, ušao je u sedamnaestu – odgovori majka.

– Petruša se rodio baš one godine kada je tetici Nastasji Gerasimovnoj stradala noga i kad je...

– Dobro – prekide je otac – vreme mu je za službu. Dosta je trčao po sobama za služavke i peo se po golu-barnicima.

Misao o bliskom rastanku sa mnom tako je ganula majku da je ispustila kašiku u šerpu, a suze joj potekoše niz obraze. Suprotno tome, moje je oduševljenje bilo toliko da ga je teško opisati. Misao o službi spajala se u meni s mislima o slobodi i o nasladama petrogradskog života. Zamišljao sam sebe kao gardijskog oficira, što je, po mome shvatanju, bio vrhunac ljudske sreće.

Otac nije voleo da menja svoje namere niti da odgađa njihovo izvršenje. Dan moga odlaska bio je određen. Uoči toga dana otac izjavi da hoće po meni da pošalje pismo mome budućem starešini, pa zatraži pero i hartiju.

– Ne zaboravi, Andreja Petroviču – reče majka – da i od moje strane pozdraviš kneza B. Reci mu da se nadam da neće lišiti Petrušu svoje zaštite.

– Gluposti! – odgovori otac namrštivši se. – Zašto baš da pišem knezu B.?

– Pa ti reče da ćeš pisati Petrušinom starešini.

– Pa šta onda?

– Zar nije knez B. Petrušin starešina? Zar Petruša nije upisan u semjonovski puk?

– Upisan! Šta se mene tiče gde je upisan! Petruša ne ide u Petrograd. Šta će naučiti služeći u Petrogradu? Da ćerda novac i da lumpuje. Ne, neka služi on malčice u običnoj vojsci, nek se pomuči, nek omiriše barut, neka bude vojnik, a ne dilkoš. Upisan u gardu, nije nego! Gde mu je pasoš? Daj ga ovamo!

Majka potraži moj pasoš, koji se čuvao u kutiji, zajedno sa košuljicom u kojoj su me krstili, i pruži ga ocu uzdrhtalom rukom. Otac ga pažljivo pročita, spusti preda se na sto i poče svoje pismo.

Mene je mučila radoznalost. Kuda me šalju ako neće u Petrograd? Nisam skidao očiju s očeva pera, koje se micalo veoma lagano. Najzad on završi pismo, zapečati ga u isti omot s pasošem, skide naočari i prizvavši me, reče:

– Evo ti pisma za Andreju Karloviča R., moga starog druga i prijatelja. Ići ćeš u Orenburg da služiš pod njegovom komandom.

I tako se sve moje sjajne nade pretvoriše u prah i pepeo! Umesto veseloga petrogradskog života čekala me je dosada u gluvom i zabačenom kraju. Služba o kojoj sam do maločas mislio sa tolikom radošću pretvori se u tešku

nevolju. Ali je uzaludno bilo protiviti se! Sledećeg dana ujutru doteraše pred kuću putnička kola, smestiše u njih kovčeg, sandučić sa priborom za čaj i zavežljaje sa zemičkama i kolačima, poslednjim znacima domaćih nežnosti. Roditelji me blagosloviše. Otac mi reče:

– Zbogom, Petre! Služi verno kome se zakuneš; slušaj starešine; za njihovu milost ne otimaj se; u službi se ne naturaj, ali je i ne izbegavaj; i pamti poslovicu: čuvaj odelo dok je novo, a čast odmalena.

Majka me je plaćući preklinjala da čuvam zdravlje, a Saveljiča da pazi na dete. Navukoše mi kožuh od zečje kože, a povrh njega lisičju bundu. Seo sam u kola sa Saveljičem i krenuo na put lijući gorke suze.

Još te iste noći stigao sam u Simbirsk, gde sam morao proboraviti dan i noć da bismo pokupovali razne stvari, kako je bilo naređeno Saveljiču. Ja sam ostao u gostionici. Saveljič je još izjutra zaređao po radnjama. Kad mi je do dijalo da gledam s prozora na blatnjavi sokak, stadoh da lutam po svima sobama. Kad sam ušao u sobu za bilijar, ugledam jednoga gospodina visoka rasta, od trideset i pet godina otprilike, dugih, crnih brkova, u domaćoj haljini, sa bilijarskim takom u ruci i lulom u zubima. Igrao je s markerom, koji bi posle dobitka ispijao čašicu rakije, a posle gubitka morao da se provlači četvoronoške ispod bilijara. Počeo sam posmatrati igru. Što je duže igra trajala, četvoronožne šetnje bile su sve češće, dok marker, najzad, ne osta pod bilijarom. Gospodin izgovori nad njim nekoliko gromkih reči, kao posmrtno slovo, i predloži mi da odigramo jednu partiju. Odbio sam jer nisam znao da igram. To mu se, očevidno, učinilo čudno. Pogledao me kao da me sažaljeva, ali ipak započesmo razgovor. Saznao

sam da mu je ime Ivan Ivanovič Zurin, da je komandir čete *** husarskog puka, da se bavi u Simbirsku zbog prijema regruta i da je na konaku u ovoj gostionici. Zurin me pozva da se zajedno s njim založim, po vojnički, što je Bog dao. Rado pristanem. Sedosmo za sto. Zurin je mnogo pio, a nudio i mene, govoreći da se treba privikavati na službu; pričao mi je anegdote iz vojničkog života, od kojih sam se gotovo valjao od smeha, te ustadosmo od stola kao najbolji prijatelji. Posle toga on se ponudi da me nauči da igram bilijar.

– To je – govorio je on – preko potrebno za svakoga drugara u službi. Dospeš, na primer, u ratu u neko mestašće. Šta ćeš da radiš? Nećeš, valjda, jednako da tučeš Čivute. Hteo – ne hteo, odeš u krčmu da igraš bilijara, ali treba umeti igrati!

Potpuno me je ubedio, te se s najvećom marljivošću dadoh na učenje. Zurin me je glasno bodrio, diveći se mom brzom uspehu, i posle nekoliko lekcija predloži mi da igram u novce, u groš, ne radi dobitka, nego tako, tek da ne igramo badava, što je, kako reče, vrlo loš običaj. Pristao sam i na to, a Zurin zapovedi da donesu punča i nagovori me da srknem, govoreći mi ponovo da mi se valja privikavati na službu, a ja sam sve odvažniji. Kugle su mi svaki čas letele preko ograde; ja sam se žestio, grdio markera – Bog će ga znati kako je brojao – s vremena na vreme povećavao sam ulog; jednom reči, vladao sam se kao derište koje se dočepalo slobode. I tako je vreme prošlo neopaženo. Zurin pogleda u časovnik, spusti tak i reče mi da sam izgubio sto rubalja. To me je donekle bacilo u brigu. Novac mi je bio kod Saveljiča. Počeo sam se izvinjavati. Zurin me prekide:

– Ta, molim te, ne treba da se uznemiravaš. Mogu ja i pričekati, nego da sad pođemo kod Arinuške!

Šta ćete! Dan sam završio onako isto lakomisleno kako sam i počeo. Večerali smo kod Arinuške. Zurin mi je jednako dolivao piće ponavljajući kako mi se valja navikavati na službu. Ustavši od stola, jedva sam se držao na nogama i Zurin me u ponoć odveze u gostionicu.

Saveljič nas dočeka na ulazu. On glasno uzdahnu opazivši nesumnjive znakove moje revnosne službe.

– Šta se to dogodi s tobom, gospodaru? – reče on žalostivo. – Gde li si se to udesio? Ah, Gospode! Ovakve bruke još nisam video!

– Čuti, rđo matora! – odgovorih mu ja s mukom – ti si se sigurno napio, idi da spavaš... i svuci me.

Kad sam se sutradan probudio, bolela me je glava i mutno sam se sećao jučerašnjih događaja. Moja razmišljanja prekide Saveljič, koji je ušao sa čašom čaja.

– Rano je, Petre Andrejeviču – rekao mi je odmahujući glavom – rano si počeo bekrijati. Na koga si se to umetnuo? Ni otac ni deda, koliko znam, nisu ti bili pijanice; o majci već i da ne govorim, otkako se rodila, osim kvasa ništa drugo nije izvolela uzeti u usta. I ko je za sve to kriv? Onaj prokleti mesje. Svaki čas eto ti ga kod Antipovne: „Madam, že vu pri* votku.“ Pa eto i tebi sad že vu pri! Nema govora: na dobro te je uputio pasji sin. Zar je trebalo najmiti nekrsta za vaspitača, kao da gospodar nije imao svojih ljudi!

Bi me stid. Okrenuo sam se i rekao mu:

– Idi, Saveljiču, neću čaja.

* Franc.: Gospodo, molim vas. (Prim. prev.)

PIKOVA DAMA

Pikova dama znači potajnu zavist.

Najnovija knjiga za gatanje

I

A u tmurne su dane
Igrali natenane
Počesto,
Ulagali na sve strane
Pedeset,
Pa i sto.
I dobijali
I otpisivali
Kredom.
Tako su se u tmurne dane
Bavili natenane
Radom.

Igrali jednom karte kod Narumova, konjičkoga oficira u gardi. Duga zimska noć prođe neosetno, te sedoš da večeraju u pet časova ujutro. Ko je imao sreće u igri, jeo je s velikim apetitom; ostali su rasejano sedeli pred praznim tanjirima. Ali kad izneše šampanjac, razgovor ožive i svi se umešашe.

– Šta bi s tobom, Surine? – upita domaćin.

– Ta izgubio sam, kao i uvek. Moram priznati da sam baksuz: nikad se u igri ne žestim, ništa me ne zbunjuje, a ipak uvek gubim.

– I nijedanput nisi pao u iskušenje? Nijedanput nisi stavio sve na jednu kartu...? Divim se tvojoj čvrstini.

– A kako Herman! – reče jedan gost, pokazujući na mladoga inženjera. – Otkad zna za sebe nije uzeo karte u ruke, nikad nije imao nijedne parole, a do pet časova sedeo je s nama i pratio našu igru.

– Mene igra jako zanima – reče Herman – ali ja ne mogu da žrtvujem ono što mi je neophodno zbog nade da ću steći suvišno.

– Ta Herman je Namac; on sve radi s računom, u tome je stvar – primeti Tomski. – Ali ne mogu nikako da shvatim moju bakicu, groficu Anu Fedotovnu.

– Kako to? Šta to? – povikaše gosti.

– Nikako ne mogu da shvatim – produži Tomski – Zašto moja bakica ne igra u pare!

– Pa šta je tu čudnovato – reče Narumov – što se starica od osamdeset godina ne kocka?

– To znači da vi ništa o njoj ne znate?

– Ne! Zaista, ništa!

– E, onda čujte. Valja vam znati da je moja bakica, biće otad šezdeset godina, putovala u Pariz i tamo bila vrlo zapažena. Svet je jurio za njom da bi video *la Veneru moscovite*.^{*} Rišelje joj se udvarao i bakica tvrdi da se umalo nije ubio zato što mu se nije smilovala. U ono doba gospođe su igrale faraona. Jedared, na dvoru, kartajući se

^{*} Franc.: Moskovsku Veneru (Prim. prev.)

s vojvodom Orleanskim, ona izgubi neku grdnu svotu i osta mu dužna. Kad je došla kući, skidajući lažne mladeže s lica i razvezujući krinolinu, bakica ispriča dedi o svom gubitku i naredi mu da ga isplati. Pokojni deda, koliko ja znam, bio je u neku ruku upravnik dvora kod moje bake. On se nje bojao kao žive vatre, ali kad je čuo koliki je gubitak, on se naljuti, iznese joj račune i objasni joj da su za pola godine proćerdali pola miliona, da oni u Parizu nemaju ni moskovskih ni saratovskih sela, i odlučno odbi da plati. Bakica mu zviznu šamar i leže da spava sama da bi mu pokazala koliko je u nemilosti. Sutradan ona zapovedi da joj zovnu muža; mislila je da je ova domaća kazna uticala na njega, ali on osta nepokolebljiv. Prvi put u životu dogodi joj se da se s njim raspravlja i objašnjava; mislila je da će ga urazumiti ako mu malo s visine objasni da to nije običan dug i da ima razlike između kneza i potkivača. Ali jest! Dedicu se uzjogunio. „Ne dam, pa kraj!“ Bakica, prosto, nije znala šta da radi. Ona je tada prisno poznavala jednog sasvim izvanrednog čoveka. Slušali ste o grofu Sen Žermenu, o kome se pričaju tolike čudne stvari. Znete već da se izdavao za Večitoga Judu, za pronalazača životnoga balsama, kamena mudrosti i drugih čudesa. Ismevali su ga kao varalicu, a Kazanova u svojim uspomename veli da je bio špijun; ali je Sen Žermen, kraj sve svoje tajanstvenosti, izgledao vrlo čestito i u društvenom životu bio vrlo prijatan čovek. Bakica ga još i dan-danas mnogo voli i ljuti se kad govore o njemu s omalovažavanjem. Baka je znala da je u Sen Žermenu moglo biti mnogo para. Odlučila je da mu se obrati. Napisala mu je ceduljicu i zamolila ga da joj neodložno dođe. Stari osobenjak je odmah došao i zatekao je na velikoj mucu. Ona mu prikaza u najcrnjim

bojama koliko je muž surov prema njoj i najzad mu reče da se jedino uzdaje u njegovo prijateljstvo i ljubaznost. Sen Žermen se zamisli.

„Ja vam mogu biti na usluzi s tolikom svotom“, reče on, „ali znam da se nećete smiriti dok mi je ne vratite, a ja ne bih hteo da vas opterećujem novim brigama. Nego, postoji još jedan način: vi biste mogli da povratite svoj novac.“

„Ali, dragi grofe“, odgovorila mu je bakica, „kažem vam da nemamo ni prebijene pare.“

„Nije tu potreban novac“, odgovori Sen Žermen, „izvolite me saslušati.“

I on joj tad otkri tajnu koju bi svaki od nas dobro platio...

Mladi igrači udvostručise pažnju. Tomski zapali lulu, povuče dim i nastavi:

– To isto veče bakica se pojavi u Versaju *au jeu de la Reine*.^{*} Vojvoda Orleanski držao je banku; baka mu se nekako izvini što mu nije donela dug, opravda se nekom izmišljenom pričicom i poče da igra protiv njega. Odbrala je tri karte i metnula ih jednu za drugom: sve tri su joj donele dobitak i bakica povrati sve do poslednje pare.

– Slučaj! – reče neko od gostiju.

– Bajka! – primeti Herman.

– Možda su karte bile obeležene? – prihvati treći.

– Ne bih rekao – odgovori značajno Tomski.

– Šta! – reče Narumov – ti imaš babu koja ume da pogodi tri karte jednu za drugom, i još joj nisi dosad iskamčio tu njenu kabalistiku?

– Ne poznaješ ti bapca – odgovori Tomski – ona je imala četiri sina, među njima i moga oca; sva četvorica

^{*} Franc.: na igri kartama kod kraljice. (Prim. prev.)

bili su strasni kockari, a ona ipak nijednom nije otkrila svoje tajne, mada to ne bi bilo loše za njih, čak ni za mene. Ali evo šta mi je pričao moj stric, grof Ivan Ilić, i šta mi je tvrdio na časnu reč. Pokojni Čaplicki, onaj što je umro u bedi straćivši tolike milione, izgubio je jednom u svojoj mladosti, koliko se sećam igrajući sa Zorićem,* oko trista hiljada. Bio je očajan. Bakica je uvek bila stroga prema ispadima mladih ljudi, ali joj nešto bi žao Čaplickoga, te mu reče one tri karte da ih stavi jednu za drugom, uzevši od njega časnu reč da se posle toga nikada više neće kockati. Čaplicki ode svome pobediocu i oni se latiše karata. Čaplicki je stavio na svoju prvu kartu pedeset hiljada i dobio; prevrnuo je kartu i tako povratio sve, pa još i dobio...

– Treba da se spava – reče neko – već je četvrt do šest. I zaista, već je svitalo; mladež ispi svoje čašice i razide se.

* Simeon Gavrilović Zorić (1745–1799), ljubavnik carice Katarine, general, osnivač prve vojne akademije u Rusiji o svom trošku, prijatelj Dositejev. (Prim. prev.)

II

- *Il parait que monsieur est décidément pour les suivantes.*
- *Que voulez-vous, madame? Elles sont plus fraîches.**

Razgovor u društvu

Stara grofica *** sedela je u svom budoaru pred ogledalom. Tri devojke bavile su se oko nje. Jedna je držala stakalce s rumenilom, druga kutijicu s ukosnicama, treća visoku kapicu s trakama purpurne boje. Grofica nije ni malo polagala na svoju odavno uvelu lepotu, ali je očuvala sve navike svojih mladih dana; ona se potpuno držala mode sedamdesetih godina i oblačila isto onoliko dugo i pažljivo kao šezdeset godina ranije. Kraj prozora sedela je za đerđefom gospođica, njena vaspitanica.

– Dobar dan, *grand' maman*** – reče ulazeći mladi oficir. – *Bonjour, mademoiselle Lise.**** *Grand' maman*, dolazim vam s jednom molbom.

* Franc.: Izgleda da se gospodinu mnogo više sviđaju družbenice. – Šta ćete, gospodo! One su svežije. (Prim. prev.)

** Franc.: stara majka, baba. (Prim. prev.)

*** Franc.: Dobar dan, gospođice Lizo. (Prim. prev.)

– Radi čega, *Paul*?

– Da mi dopustite da vam prikažem jednoga svoga prijatelja i da ga dovedem k vama u petak na bal.

– Pa dovedi ga pravo na bal; onde ćeš mi ga predstaviti. Jesi li bio juče kod ***?

– Razume se da sam bio! Bilo je vrlo veselo, igrali smo sve do pet časova. Jelecka je bila divna!

– O, dragi moj! Pa šta je to na njoj divno? Zar je takva bila njena baka, kneginja Darja Petrovna? Uzgred budi rečeno, kneginja Darja Petrovna kao da je sasvim ostarela?

– Nije ostarela – odgovori nesmotreno Tomski – nego umrla, ima već sedam godina.

Gospođica podiže glavu i dade znak mladiću. On se priseti da su od stare kneginje tajili umiranje njenih vršnjakinja i ugrize se za usnu. Ali grofica sasluša sasvim mirno ovu vest koja je za nju bila nova.

– Dakle umrla – reče ona – nisam ni znala! Zajedno smo bile određene za dvorske dame i kad smo se predstavile, carica je...

Tu grofica, po stoti put, ispriča svome unuku priču o tome.

– E, *Paul* – reče ona posle toga – sad mi pomози da ustanem. Lizice, gde mi je tabakera?

I grofica sa svojim devojkama ode iza zaklona da dovrši svoju toaletu. Tomski osta sa gospođicom.

– Koga to hoćete da predstavite? – upita polagano Lizaveta Ivanovna.

– Narumova. Da li ga poznajete?

– Ne! Je li vojnik ili civil?

– Vojnik.

– Inženjerski?

– Nije, konjanik je. A zašto ste pomislili da je inženjer? Gospođica se nasmeja i ne odgovori.

– *Paul!* – povika grofica iza zaklona – pošalji mi kakav novi roman, ali te molim, nemoj nikako neki savremeni.

– Zašto, *grand' maman*?

– Pošalji mi neki roman gde junak nije ugušio ni oca ni majku i gde nema utopljenika. Strašno se bojim utopljenika.

– Ta nema sad takvih romana. Sem ako hoćete ruske?

– A zar ima ruskih romana?... Pošlji mi, dete, molim te, pošlji!

– Oprostite, *grand' maman*, žurim se... Zbogom, Lizaveta Ivanovna! Zašto ste pomislili da je Narumov inženjer?

I Tomski ode iz budoara.

Lizaveta Ivanovna osta sama, ostavi svoj rad i zagleda se kroz prozor. Ubrzo se na jednoj strani ulice, iza kuće na uglu, pojavi neki mladi oficir. Njoj se lice obli rumenilom i ona se ponovo lati posla i nagnu glavu nad vez. U tom trenutku uđe grofica, potpuno obučena.

– Lizice – reče ona – reci da upregnu kola da pođemo u šetnju.

Liza se diže od rada i poče da ga sprema.

– Ama šta ti je, dete, jesi li gluva! – povika grofica. – Naredi da što brže prežu kola.

– Odmah! – odgovori tiho gospođica i istrča u pred-soblje. Uto uđe sluga i predade grofici knjige od kneza Pavla Aleksandroviča.

– E baš dobro! Zahvali od moje strane – reče grofica.

– Lizice, Lizice, ta kud žuriš?

– Da se obučem.

– Stići ćeš, dete. Sedi tu. Otvori prvu svesku; čitaj naglas...

Gospođica uze knjigu i pročita nekoliko redova.

– Glasnije! – reče grofica. – Šta je to s tobom, dete? Izdalo te grlo, šta li? Stani, primakni mi klupicu; bliže... dela!

Lizaveta Ivanovna je pročitala još dve stranice. Grofica zevnu.

– Baci tu knjigu – reče ona – ala je to neka glupost! Vрати to knezu Pavlu i naredi da mu zahvale... A šta je s kolima?

– Kola su spremna – reče Lizaveta Ivanovna, pogledavši na ulicu.

– A što se ti ne obuče? – na to će grofica. – Tebe uvek čovek treba da čeka. Neprijatno je to, dete moje.

Liza otrča u svoju sobu. Nije prošlo ni dva minuta, a grofica poče zvoniti iz petnih žila. Tri devojke utrčaše na jedna, a sobar na druga vrata.

– E vas čovek nikako da dozove! – reče im grofica. – Recite Lizaveti Ivanovnoj da je čekam.

Uto Lizaveta Ivanovna uđe u kaputu i sa šeširom.

– Jedva jednom, draga moja! – reče grofica. – Kinduriš se! Šta će ti to? Koga da općiniš?... A kakvo je vreme? Vetar, čini mi se.

– Nije, vaša svetlosti, vreme je tiho! – odgovori sobar.

– Vi uvek govorite napamet! Otvorite okance! Dabome: vetar! I to vrlo hladan! Isprežite kola! Lizice, nećemo ići: badava si se kindurila.

„Eto, takav je moj život!“, pomisli u sebi Lizaveta Ivanovna.

Lizaveta Ivanovna bila je zaista vrlo nesrećno stvorenje. Gorak je tuđ hleb, veli Dante, i teško je uspinjati se stubama do tuđega praga; niko nije bolje znao od jadne

vaspitanice čuvene starice koliko je mučno zavisiti od drugoga. Grofica ***, na kraju krajeva, nije bila zla srca, ali je bila svojeglava kao svaka žena koju je društvo razmazilo, a uz to i tvrdica, ogrezla u hladnu sebičnost, kao i svi stari ljudi koji su se nauživali svoga doba, a sad se udaljili od sadašnjice. Ona je sudelovala u svim taštım zabavama velikoga sveta i odlazila na balove, gde je sedela u kutu, narumenjena i obučena po starinskoj modi, kao ružni, ali neophodno potrebni ukras balske dvorane; i kao po utvrđenom obredu njoj su prilazili gosti sa dubokim naklonom, a zatim niko više nije na nju obraćao pažnju. U njenu je kuću navraćao ceo grad, i ona se strogo držala etikete, mada nikoga nije poznavala. Njena mnoga čeljad širila se i starila po predsoblju i devojačkoj sobi, radila je što je htela i takmičila se ko će je više pokrasti dok se ona gasila. Lizaveta Ivanovna bila je mučenica te kuće: kad je razlivala čaj, grdili su je što troši mnogo šećera; kad je naglas čitala romane, bila je kriva za sve piščeve omaške; kad je pratila groficu u njenim šetnjama, bila je odgovorna zbog vremena i blata na ulici. Imala je određenu platu koju joj nikad nisu do kraja isplaćivali, a tražili su od nje da se oblači kao i ostali, to jest kao retko ko. Jadna je bila njena uloga u društvu. Svi su je znali, a niko je nije primećivao; na balovima je igrala jedino kad se nije mogao naći drugi partner, a dame su je uzimale ispod ruke samo onda kad su morale ići u sobu za oblačenje da nešto poprave na haljini.

Ona je držala do sebe, te se obazirala oko sebe i nestrpljivo očekivala spasioca, ali mladi ljudi, računđije u svojoj lakomislenoj taštini, nisu je primećivali, mada je Lizaveta Ivanovna bila sto puta umiljatija nego one